

JIŘÍ ŠOTOLA
HVĚZDA YPSILON

PRAHA 1964
MLADÁ FRONTA

© Jiří Šotola 1962

TŘI BÁSNĚ NA DOPISNÍM PAPÍRU

1

Slunce se kulí jako máselnice
a roste tráva a to je štěstí, veliké a nečekané štěstí.
Miluju tě.
Proč básnit o závod a zapalovat si vlasy? Šedivíš
a tak je to dobře.

Třeba už stačí jediný podzim tohoto roku
k lásce a k smrti
a dost.

Můžem se rozpustit jak ptáci ve vzduchu,
můžem zapomenout všechna slova,
bez jmen, bez legitimací
se ztratit v písku této planety
uprostřed galaxií.
Slunce se kulí, tamhle na rohu potkáme svět,
ulicí půjde vyhřátou
s hořící žlutou kravatou.

A vsadíme si na nemožnost, pojď.
Pusť vodovod
a budem čekat: malou oranžovou rybu,
že vypluje.
A ona vypluje.
Po dlouhých nocích, jestli dokážeš
upřeně pozorovat černě lakované dřevo nebe,
najednou, vidíš, tamhle nad střechou
vychází bílá olejová lampa,
stoupá
(na mléčném cylindru se rozpíjejí kresby,
profily žen a křídla)
a mizí.

A ještě mnoho takového má
života krátká hodina,
co se zdá nemožné.
Hru jisker na hřebenu,
koráb kosmický,
dalekou cestu prstů po tvé kůži.

Na tomto světě, přítelkyně má,
nic není nemožné.
V říjnovém slunci červeném
tvé nehty hoří plamenem.

Vzalas mě s sebou, našli jsme to město,
ten dům, tu vlhkou chodbu, šli jsme nazpaměť,
znali jsme to tam ze sna: ve dvoře
musí být květinářství.

V té chvíli nikoho, v té nezachytitelné
chvíli, kdy není noc a není den,
slunce je v moři, ještě jako ryba,
pohnul se první ořechový list,
vznikají barvy.

Ve dvoře bylo květinářství
a začínala neděle a my
spatřili sklem ten zázrak procitání barev
jak procitání vážných pestrých ptáků
nad hrdly váz.

Nemoudří v oné vzácné minutě,
kdy není moudrost, jen se nekonečně rodí

ze vzduchu vzduch, kdy plyne peří růžové, dech,
ticho, šramot listí. Vtom
vytrysklo slunce.

Ve dvoře bylo květinářství
s hořícím zlatým šrámem na skle.

Mezitím

se člověk jménem Gračov připravoval do kosmu:
učil se absolutní samotu

v tmách prořezaných strašlivými hvězdami,
letěl, byl odpočítán,
až byl mimo zem,
šel trhat ocelové jablko,
pršelo tiché ultrafialové záření –
nakonec obloukem se vracel dolů
a mnohokrát si opakoval tuto fázi pokusu.
Vždyť co je nejdůležitější z plavby vesmírem,
to je ten konec: když se navracíme
na zem.

Co tady máme, přítelkyně má?
Co nám to brání vystřelit se vzhůru
trychtýřem černým někam zcela mimo,
v přímce, jíž na konci by nenávratně chyběl
ten oblouk návratu?
Co tady máme, přítelkyně má...?

Vzalas mě s sebou, šli jsme nazpaměť,
věděli jsme, že ve dvoře
musí být květinářství,
a bylo tam, a všechno to tam bylo,
člověk si musí sáhnout na hvězdy,
on všechno musí, bez konce a míry,
jen když má (krom své smrti) ještě něco jistého,
o co by dole opřel stroj
a čáru ze všech nejkrásnější – oblouk
ze země na zem:

jen když má vzduch a vítr, listy ořechu,
město a ptáky, skořicový kámen.
Amplión s hudbou. Hlínu pozemskou
a lásku k ní až za hrob.
Ve dvoře bylo květinářství,
byl svět a bylo jasno kolem něho
a někde blízko nadhlavníku blýskla raketa.

ÚVOD DO POETIKY

Možná budeš mít dar jistého pomatení smyslů.
(Anebo schopnost patřičně simulovat
extáze, šilhavost a rudá kola na horkém vzduchu.)
Na Můstku rejtara s chocholem potkáš,
třebas i anděla smrti nebo roj krvavých lun
uvidíš nad světem kroužit
a nemáš-li vkus,
klasici různého kalibru lézt budou z obrazů,
tlachat a radit se s tebou.
A tedy napíšeš úhlednou písemnost o této skutečné
anebo snaživě předstírané abnormalitě;
nezapomeň stříkat kolem sebe barvy
a magická slova,
podtrhni, co je šílené, potlač logiku, skákej
a udělej zmatek.
Lidé to vezmou všelijak, hloupí s obdivem,
hloupější s hnusem,
mnozí pak usoudí, že je to koneckonců hra,
exhibice, cirkus
a že není potřeba brát to vážně.

Časem se ostatně pozná, žes nemoh jinak:
tam, kde ses jevil jak polykač hvězd,
blázen, jenž na hřbetě planety předvádí
sveřepou jízdu,

tam žes byl vlastně pokorná, uhřátá, naivní hmota,
do níž se otiskla matrice dějin
a vyšla kopie povrchu, z perníku, z metafor,
z gypsu,
leč cenná jak doklad, jak symptom.
Tobě bude trpko, neboť chtěls hořet, být signál
na očích lidstvu,
a najednou tohle. To bude konec,
ještě jdeš po provaze, z publika stoupá
nádherný oblak,
nadávky, potlesk a skandál,
ale ty už víš všechno, chce se ti dolů,
jít domů, zalézt do kuchyně, ukrojit si chleba
a mlčet.
Možná budeš mít patriční intelekt, abys dokázal
psát, co je třeba.
(Anebo nepatričnou nestoudnost napsat vše,
jak se žádá.)
Budeš rozšafný a nespácháš omyl.
A tedy napíšeš několik úhledných básní
na vhodná témata,
jazykem cvičeným, tříbeným slohem.

Bude to víceméně nudné a lidé to vezmou klidně,
jako cosi, co se patří, co bývá,
co nepomůže ani protáhnout komín,
ale v novinách se to vyjímá dobře.
Časem se ostatně pozná, že některé tvoje

myšlenky,
byť jenom malé a byť vlastně ani ne tvoje,
se ujaly a staly se zvykem.
Ale tobě bude stydno; neboť před lety, tenkrát,
toužilš vyslovit nevyslovitelné,
stvořit filosofii, epochu a program,
a najednou tohle. To bude konec,
ještě jsi v sále, mluvíš, jsi podepřen řečnickým
pultem,
z publika stoupá obláček lhostejných očí,
ale ty už víš všechno, chce se ti dolů,
jít domů, zalézt do kuchyně, ukrojit si chleba
a mlčet.

A jestli to brilantně spojíš: intelekt, chytrost
a barevné gesto,
rozehraješ fantazii a zakončíš pointou,
jaké je třeba,
rozkošně bláznivý v maličkostech, přesto v zásadě
nespácháš omyl,
budeš mít
úspěch.

Budeš zapsán do seznamu Předních,
Zasloužilých a Dobrých.
Až tě jednoho dne napadne: Co když to nemá
smysl? Odeženeš ten nápad, ale on se vrátí.
Nakonec to přiznáš. Zamkneš se v pokoji,

řekneš to nahlas:

Nemá to smysl.

Potom se opřeš o dveře a řekneš si:

Co teď?

Bude to doposud nejlepší chvíle tvého života.

Bude to zlé.

Od té doby se budeš kroutit v posteli a usneš

vždycky až k ránu,

budeš se do omrzení hlídat, abys negestikuloval,

nechtěl se líbit

a nelhal,

prstem budeš hladit vroubky známek

ve stranické legitimaci,

v biografu položíš dlaň na stehno své ženy,

pár nocí prochodíš v dešti –

a pomalu přijdeš na to, že mezi nebem a zemí

se ledacos děje,

co se nedá lapnout a zapsat,

že umění je svým způsobem méně dokonalá věc

nežli hřeben,

že prostě život, bytí kaktusů, vodovodních rour

a obyčejných lidí

je chtíc nechtíc větší, úplnější a proměnlivější

nežli výtvary fantazie, exploze talentu

a zahoustlá moudrost.

Můžeš se potom dát k vojsku anebo ke kolotoči,

můžeš i ze zvyku rýmovat na požádání
a vydávat Sebrané Spisy.

Ale snad ti pak v nestřeženém okamžiku
mezi čtením novin a čicháním k jarnímu kouři
vypadne z paměti několik zapomenutých,
napohled fádních, prodřených, štrapáčních slov.
Budeš si je prohlížet
a nad každým se ti něco připomene, přátelé, lásky,
letopočty a města a všecko, cos žil.
Přiblížíš je k sobě a vylétne jiskra.
Pustíš je na stůl jak kohouty: začnou se prát,
ucítíš skutečnou krev a skutečné spálené peří.
Hodíš je na talíř s vodou a ono to vzklíčí.
Nebude na tom nic tajemného,
nevznikne Šlágř sezóny ani recepty na vývoj lidstva,
snad jen pár vzrušujících karambolů mezi
představami
a snad pár průpovídek, které sem tam i někomu
jinému připomenou
kamaráda, jak ho vezli do plynu,
nevěrnou ženu, únorový sníh,
jedenadvacáté století.
Třeba se ti nakonec povede něco krátkého o světě,
co bude pravda
a co nikdo neví.
A jeden verš o milování,
tenounký, jak když letí pták.

A ještě jeden rým,
ten, při kterém se pláče
jenom
tak.
A to bude
možná
dost dobré.

Potom, asi už k stáru,
rozepíšeš si konečně tu svou velikou báseň,
tu svou pošetilou a přece neodbytnou báseň,
na kterou ses tolik těšil a které ses tolik bál
a ve které to bude všechno: dějiny lidstva,
rozmoklé boty, luna,
nedělní restaurace, vesmír po miliónu let,
válka, sochy, chleba a líh, celý život, jeho
podstata, smysl a vše.
Ta báseň se ti pravděpodobně nepodaří.
Ale to nic.

ÚVOD DO DĚJIN POEZIE

Je třeba předeslat, že nic jako by neplatilo.
Každý si dělal, co chtěl,
a vše se zdálo bez zákona.
Jako by v nečase a v neprostoru
poletovalo hejno podivných forem a sublimátů
existence:

Flat ubi vult.

Nicméně čtenář, hlava pálená,
jehož neoklamou jen tak lecjaké špektákly
generačních bouří,
exaltované svévole,
inscenované požáry sonetu a veřejné masakry
na volný verš...
nicméně čtenář chápavě se usmívá,
rozpoznal v onom babylónu geniální i snaživé zvůle
jak pecičku
ten jeden zákon, tvrdý, železný,
a je to zákon:
Dál!

Je třeba otevřeně přiznat, že mnozí
se stříleli,
věšeli se na lucerny i na roury od topení,
skákali do moře,

jako zběsilí si mordovali játra, ledviny, srdce,
a byli i takoví, co tvrdohlavě lezli pod šibenici
s výrazem člověka, který tam něco zapomněl,
a teď to hledá.

Nicméně čtenář, hlava pálená,
kouká a kouká, vezme tužičku,
podtrhne, sečte, glosku přičiní,
že je tam touha, že je zběsilá
a jmenuje se:
Žít!

Je třeba vědět, že se courávají urousaní v tmách, že
strkali nosy do trhlin apokalypsy anebo
aspoň do uhláku,
že prolezli kdejakou díru a s fatální jistotou
manipulující s vypínačem vyráželi v bytě pojistky,
a byli i takoví, co při východu slunce
sklopili oči a hledali kámen,
aby zahnali tuto fantasmagorii, tento zlovolný
podvod.

Nicméně čtenář, hlava pálená,
obráť veršík, ťukne, vyloví
motórek-refrén, cudný, vášnivý,
a je to refrén:
Světlo!

Je třeba konstatovat zmatky,
registrovat omyly,
analyzovat bloudění a tragická nedorozumění
na křižovatkách,

vytknout chyby,
poklesky,
nepořádek.

Je třeba utřídit pozůstalý materiál
a rozhodnout,
komu přísluší monografická kapitola,
komu odstavec garmondem,
komu zmínka petitem,
komu
nic.

Však čtenář, hlava pálená,
bere to, jak to běží, nádherné,
šílené, určené předávání
jednoho slova:
Pravdu!

Taková úctyhodná,
ohromující
a neprobadatelná
minulost! Bud zdrav,
ty, který právě stoupáš s dvojmo vyhotoveným
rukopisem
své zelené kyselé prvotiny

po tomto velkolepém schodišti
do této bílé velkolepé akropole,
pohrdavě mě míváš, utmáčeného a ustaraného
u paty sloupu,
vcházíš, dupeš, šlápoty na mramor děláš
a myslíš si: Ó velectěné dějiny,
a mám blít krev...?

NA SMRT KARLAHYNKA MÁCHY

Sáhneš a je to pod peřinou.
Jmenuje se to smrt
a to už potom žádná pomoc není.
Už se nesignalizuje rudým pláštěm,
už se nežárlí,
už se nespouští tajemný ariston ťukáním
na knoflíky hvězd,
už na to není čas. Té práce s lidským umíráním:
rozepnout si propocenou košili,
udržet za zuby jazyk,
vyhnat ze dveří kněze a oknem zpívající roucho
metafyziky
a pořád a pořád protrhávat agónii,
abys pochopil, abys přece snad pochopil,
oč jde.

Noční podzimní krajina.
Na schodech trčí kýbl s vodou,
nahore plynou lodky, lodice
a bubínky a jehlice
a bílý kotník té, jež možná ani není;
Capella,
Vega,
Aldebaran.

A mezi zuby skřípe věčnost posmrtná
a je to jisté: Nebude tam nic.
Ani jméno, ani jméno.
Ani špatný, matný film.
Ani vánek toho tenounkého vědomí
o krásném zapraskání schodu.
To je ta hrůza, přátelé.
Že z pole řepa voní dál.
Váš syn že bosky tlape po linoleu.
A galaxie rotují. A vás,
vás vezou do krematoria.
A kdyby zítra kvetlo kamení,
vy už to nespátříte.
Vy jste odepsán
a nezmění se nic.

Sáhneš a je to pod peřinou.
Venku se pění Labe, jede vlak,
na schodech šplouchá plný kýbl planet.

A že je k půlnoci,
jdou lidé z varieté
a do postelí,
žárovka svítí, to jsou v elektrárně,
rádio hvízdá, to se domlouvají
přes závrat' vzdáleností.
Zablýsklo se a to je autogen,
svažují někde rouru od výfuku

anebo trochu puklou zem.
A naproti se za záclonou
zabělal kotník té, jež dozajista jest.
A z pole řepa voní dál,
smrt nesmrt. Nikdo si tě nevšímá,
on na to není čas,
potichu září v okně petrolejka,
praskají schody.
To je to štěstí, přátelé.
Že vystoupíte z jedoucího vlaku,
vezme vás k sobě tráva, nasliníte palec
a pozdravíte ještě rudou lucerničku,
a to je všechno.
Nezmění se nic.
Svět bude kroužit, řepa bude vonět,
je bezohledně nekonečné
lidské žití.
A o to jde.

NA SMRT VÁCLAVA THÁMA

*Tragická romantika zůstala V. Thámovi
věrna až do konce života.
(Z Dějin literatury české)*

Tento stárnoucí špinavý muž, prý herec
a bůhvíco ještě,
pije tady svou pálenku z nějakých pecek,
tiše a klidně.
Neboť přišla mu konečně hodina, kdy se to pozná,
co je pravda
a lež.

Tento muž – to už je dávno – na jedné štaci
se nedobře opil,
nedohrál představení, vracelo se vstupné a on šel,
šel do noci a šel ji hledat, svou ženu,
utekla mu před lety s milencem, svalnatým,
krásným,
říkalo se, že pak mizerně umřela někde v Haliči,
on tedy nedohrál představení a šel
tím směrem.

Toto město je haličský Tarnów,
pod nebem promrzlým tady leží, je únor,
v sále hospody na náměstí dohrávají Makbetha, král

už bloudí po Dunsinanu, prkna tam vržou,
birnamský les už se naň hrne a on
povídá „zhasni, světýlko“ a říká
„je život stín jen bludný, řev a vztek“ a říká
„leč smysl žádný“ ...
herec
je špatný, odlepují se mu fousy,
meč z plechu
drnčí.
Muž
to do výčepu slyší
a opakuje si to s ním,
tak, ze zvyku, je zvyklý odříkávat roli
a potajmu si myslet na cokoli svého,
třeba na Josefínu,
jak tudy třeba šla, jak spala v patře – s kým? – a jak
tu umírala, „zhasni, světýlko“, co tamten
olepený král,
co s tím, ten text, ta slova, jak je tahá z boudy, muž
pije pálenku a prkna vržou, divadlo je trapné, tak
jako vždycky, když jde vedle po hospodě
sám život, sama smrt
a nedělají
gesta.

Takový nesmysl, jak tenkrát šel, šel do noci,
šel na hrob,
utíkal za ní,

za bílou, za průsvitnou, co,
co s tím,
hrob už se nenajde a kdoví kde je konec.
V tom světě bez konce,
kde padá sníh
a člověk běží, běží, gesta, alkohol a literární
romantika,
co s tím?

Upřímně řečeno: Ten hrob,
ten hrob tu je.
Za městem na hřbitově.
Našel se
hrob.
A to je konec romantiky, neboť hrob se najít nemá,
najít hrob je nedorozumění,
tak nemělo to být
v té hře.
Vždyť zdálo se, že čas a místo její smrti
a všechny okolnosti zůstanou
poobestřeny tajemstvím.
Že snad i vzlétne pověst šálivá
o čarokrásné metrese a polském hraběti
a ona zemřela a praví se,
že dýkou...

A ne.
Našel se

hrob.
 A říkal kostelník, že herečka – tak, ano,
 to souhlasí – a chudák nemladá a vrásčitá a ušlá,
 říkal – ano,
 to
 souhlasí.
 A hrob
 jak všecky hroby.
 Plameny z hlubin žádné, žádné vlasy rusalčí,
 jen hrob,
 tráva, země zmrzlá na kost.
 A ona nepřišla.
 Nepřišla zavřenými dveřmi do výčepu, bílá,
 průsvitná,
 jak se to píše, jak se hrá,
 muž pije pálenku z nějakých pecek,
 tak pro tohle sem šlapal;
 aby ona nepřišla,
 hrob aby byl,
 tam na hřbitově, v řadě, s trávou
 a se zemí až na kost.
 Nic víc.
 Muž pije tiše, klidně,
 stálo to za to? Stálo nastokrát.
 Žádný majestát smrti, plameny, nádherný přízrak,
 žádný obraz v rozlitém lihu, žádná tragédie,
 dopis a dýka, nic,
 vedle dohrávají Makbetha a každý to ví, že meč

je z plechu,
herci jdou za horizont
a nad náměstím stojí měsíc, bijí hodiny,
zatímco historie...

Tento stárnoucí muž klidně uléhá na lavici
a do rána zemře,
po letech se bude psát o romantickém osudu,
bloudění,
tragické pouti,
budou hádat, co viděl, opilý, ve dveřích krčmy,
zda přízrak,
zda plamenný meč,
on jde spat, je klidný a už to ví,
co je pravda
a lež.

Zatímco historie
šumí pod jeho hlavou,
okolo Waterloo jsou ještě v křoví lidské nohy,
to město, kudy předevčírem prošel, byla Osvětim,
a země plná hrobů, trávy, okounů a uhlí
se tiše otřásá, jak někde v podsklepi má nový,
moderní, lesklý, naolejovaný
parní stroj.
Muž prostě umírá. A historie,
železo, pára, pohyb tříd a filosofii,
je samý let a svár a samé „donekonečna“,

žár rudý, romantický, v kterém
se peče svět a my si ho jak chleba berem.

NA SMRT LAMARCKOVU

*Hrob není znám.
(Z dějin biologie)*

Umírá, mlčí, mrzutě mlčí, strašlivě starý
a slepý
a sám.
Vzato úhrnem, život byl dlouhý a za mnoho nestál
a nepodařilo se
nic.
Takový
neúspěch!
Taková
blamáž!

Bába mu praží na pánvi rybu,
Paříž se točí, Paříž se blejská,
ryba je rudá, ryba je horká,
on si ji sní až v posmrtném žití,
sednou si s Bohem, snědí ji napůl.
S Bohem všemohoucím, stvořitelem nebe i země,
taková blamáž, ó Pane,
Pane, kdož obstojí?
Pamatuje
Ludvíka patnáctého krále,
item pamatuje šestnáctého Ludvíka,

Napoleona císaře, Ludvíka čísla osmnáct
a devátého Karla, item sedm papežů,
mír Pařížský a bitvu u Slavkova, smrt
Marie Terezie, Kateřiny Veliké,
čtvero zákonitých manželek
postupně doprovodil k hrobu,
tré dětí
těž,
umírá, nepochopiv
nic.

Po celý život
s vášní
vymýšlel novou fyziku a novou chemii,
novou geologii a novou meteorologii,
spisoval spisy, kombinoval a tvořil systémy,
objevoval neexistující mízy,
neexistující flogistony,
neexistující duchovní podstaty a fluida,
definoval jejich princip a dával jim jména,
ba i sám život
by za ně dal – –
a ono to nemělo smysl.

Drásavými polemikami vrhal se na protivníky,
trhal je vedví –
a oni mu neodpovídali.
Vydával brožury, v nichž prorokoval počasí

na rok dopředu –
a počasí potom kašlalo a přelo na jeho prognózy.

Mezitím, spíše mimochodem,
publikoval několik postřehů a kuriózních dohadů
o tom, že šnek
tak dlouho nahatou makovicí do šutrů vrážel,
až vzniklo tykadlo;
malé,
pak větší.
Bůhvíckde to sebral, zdálo se to nedůležité,
nikdo si toho nevším.
On sám
nijak zvlášť nevěřil, že to má cenu.

A přijde Darwin a všechno mu to rozšlape a on ve
skriptech nazván bude „předchůdcem“, čili psem,
jemuž předhazují z panských stolů maso, aby na
místě preventivně pošel, je-li tam jed.

Vzato úhrnem,
nepodařilo se nic.
Jenom jak, ztuhlý, půl mrtvů půl živ,
jak už ji cítí na patře, rybu
s růžovým masem, cibuli, pepř
a zmaštěnou bradu
věčného Boha,
najeďnou říká: Tak se mi zdá, ó mastný můj Bože,

žes nestvořil ani
veverčí stín.
Tím méně rybu,
šneka
a nebe.
Neboť je vyloučeno, aby na počátku světa byl
hotový šnek

a na konci světa
zase ten šnek. Vždyť Bože, ó piš si to, Bože,
nic není definitivní (chci říci: mrtvé!),
nic není stálé, nic není tak,
jak bylo včera,
všecko se hýbe,
mění,
ó dubový Bože!

Umírá
a z plání a z děr historie se kolem postele táhnou
zástupy těžkých mužů vědy,
fousatých, dýchavičných, zadlužených,
sběh, tlupa podivných individuí, pod paží teorie,
vynálezy, omyly, výpočty a teze
o tloušťce fosilního křídla, o váze chlupu
pod pupkem
a Alfý Centauri,
po kapsách mají měkkýše, nálevníky
a nespátržené prvky,
prach z prahor, pavouky a vzorce supersilonu,

štíhlé hypotézy,
ironii rezatou,
kybernetické sny
a vše, to vše
určeno k popření; k rozcupování dravýma
zubama generací,
jež vzápětí přijdou.

Umírá, mlčí, mrzutě mlčí, taková blamáž,
zítra, až ponesou rakev,
namane-li se v průjezdu
generál od kavalerie se zadkem podsazeným
slavičí kožkou,
item král šestnáctý Alfons Mazaný Krví,
item miláček národa centreforward Joe Zlatá Pata,
item přednosta Úřadu pro Uznávání Úspěchů,
item krumplovaný arcibiskup na metafyzickém
koštěti,
je třeba v zájmu lidskosti jemně a taktně ho
upozorniti:
Pitomče,
uhni!

NA SMRT ANTONÍNA BENDY

Tento muž leží při cestě v blátě, je mrtev
a není v tom ani děsivé gesto,
ani klidná poslední hodinka pravdy,
není v tom horečnatý spěch, bez konce smutek,
svár duše s tělem, není v tom
rakovina.

Tento muž leží při cestě v blátě,
lebeční kost má proraženou
a je to vražda.

*Otevřeli jsme okno, vzduch pluje teplou vlnou.
Je jaro, na stráních křídí tráva, zelený vodotrysk.
Pod plátkem průsvitným, pod navečerní lunou plá
spektrum krajiny. Smrt prosvítá jak vodotisk.*

Byl konec války, bylo to u Berlína.
Někdo vyrazil v zajateckém baráku dveře,
vyvalila se špína, smrad z onucí,
vypochoďovaly
vši.

Vilém Druhý, císař, v kočáře ujížděl
k Amsterodamu.
Antonín Benda, voják, šel pěšky do Berlína.
Prošel tunelem praskajícího města,

Antonín Benda, voják, zajatec,
byl konec války, byl konec války.
Na Východním nádraží se natlačil do vagónu,
čekal na odjezd a oškrabával si z kabátu bláto,
bláto války, bláto planety, medaile
přischlé na srdce, na kůži, na kabát,
které se nedají seškrabat.
Na Východním nádraží se natlačil do vagónu.

*V tomto století, v tomto století,
Loreley hoří, zapálena lupou,
smrt vlaje světu jako kravata,
zběsilé elektrony drkotají a dupou,
aréna hmoty je nabitá a přehřátá.*

Antonín Benda, švec, Čech z Volyně,
jel v našlapaném dobytčáku,
Dresden, Bad Schandau, Podmokly, Nelahozeves,
někdo mu půjčil harmoniku a on hrál,
hrál návrat osamělých mužů z války,
hrál krev a držky carských generálů,
hrál jméno Lenin, divné jméno Lenin,
tabák a vodku, padlé kamarády,
hrál oči madon, šíleného dáčka,
hrál západ slunce plný šedých Němců
a pochod do zajetí. Hrál,
zezadu smrt mu dala bradu na rameno
a on ji hrál

a pak hrál potichouнку o té zemi,
naposled zřené v nedohledném dětství,
o české zemi, kam ho žene vítr,
samota, risk a loterie války,
jel v našlapaném dobytčáku.

*V tomto století, v tomto století,
Loreley hoří, namazaná térem,
smrt čeká v talonu
a člověk mlčky měří hloubkoměrem
oceán fotonů.*

Vesnice byla Horní Lhota.
Kvetly třešně.
Byl konec války.
Nade vsí potkal hvězdu Ypsilon.
Spadla do keře, zářila modrým světlem.
Vojáku,
kamaráde vojáku,
tady v keři je havran zašitý,
viděla jsem vojáka, byl zabítý,
utíkej pryč.
Potom se proměňovala,
byla vdovou s deštníkem, kapelou při trauermarši,
korzetem v kapli, na okamžik i motýlem
smrtihlavem,
voják ji neviděl,
voják šel dál,

kvetly třešně,
vesnice byla Horní Lhota.
Mezi Tábořem a Vltavou a Týnem,
v Čechách, kde mají magnet doma za komínem.

*Otevřeli jsme okno, vzduch se pění.
Luna jak hranostaj
průsvitně běží městu po hřebeni.
Zeleně vzplála tráva. Je navečer. Je máj.*

Domove, domove,
háječku zelený,
někomu dáš chleba,
někomu kamení.
Kamení na poli,
krkavce na dubu.
Magnetem ho biješ
do zubů.
Antonín Benda, švec, kameník, horník, hodinář,
měl devatero řemesel a neměl práci,
měl chalupu, vydrhnutý stůl, dobrou ženu a syna,
neměl nic, jenom na té chalupě dluhy,
měl harmoniku,
hrával nejsmutnější ze všech písniček světa,
„Snili jsme sny, snili
a ony nám shnily...“
Antonín Benda, domkář a švec,
jakých je na světě tolik, co hvězd se vesmírem lije,

zůstane po nich pár bot a svatební fotografie,
dostal práci na šachtě,
kopal zlato, večerel chleba a kafe z cigorie.

*Otevřeli jsme okno, v řídkém fotonovém dešti
pluje pach nafty, vůně anýzu
a ve Folies Bergere si zlaté nehty leští
Rita Cadillac, královna striptýzu.*

Roku 1935, po žních, na statku u Rajchlů
chystali veselku, vdávali Marcelínu, dědičku, dceru,
ženich byl z Dolan, Dobšů Jindřich, malý a silný
jak beran,
chystali velikou veselku, zabili prase a utloukli
balvany másla,
hrčely kočáry, koním fábory vlály, ženich
byl Dobeš Jindřich, malý a silný jak beran.

*Můj světe,
světe, vezdejší světe,
můj synku,
nejmenší, drahý, píšu ti psaní,
tady je slunce a vzduch,
Moskva se leskne jak samovar, velký a vřelý,
v tmavém kvadrátu pod stropem žulovým
přísně spí Lenin,
dějiny jdou jak posuny hornin, jako průvody
krvinek ve mně,*

*dvacáté století,
života našeho chleba a sůl a hliněná země,
dvacáté století, hákový kříž se zasekl za Rýn,
Loreley hoří,*

do Prahy vezou Karla Hynka ve státní rakvi,
má upálené prsty na rukou, je tma,
a vraždy se stanou
a cyklonové krystaly se vysypou z krabic
a hlína se rozestoupí, aby pozřela pochody smrti,
a bude veliké zabíjení na této planetě.
Dobeš Jindřich otevřel maštal a spočítal koně.
Evropa duní,
je tma.

*Otevřeli jsme okno, vzduch je vlahý,
slunce na město lepí barevnou tapetu,
po kolorované mapě Prahy
se prochází žena v oranžovém baretu.*

Byl konec války, bylo to v Horní Lhotě,
někdo vyrazil okno ve statku Regierungskommissara
Heinricha Dobše,
za světem vlála stará zakrvácená kravata, nad
chalupou Antonína Bendy, na komíně,
vlál prapor spíchnutý z červené sypkoviny,
na návsi seděli vojáci a oškrabávali si z kabátů
bláto, jednomu dali harmoniku a on hrál,
hrál návrat mužů z nekonečné války,

hrál Bergen-Belsen, Birkenau a Berlín,
tabák a vodku, kamarády v krvi,
hrál jméno Lenin, jasné jméno Lenin,
hrál západ slunce plný šedých Němců
a nebe nad Reichstagem, hrál,
zezadu smrt mu dala bradu na rameno
a on ji hrál
a pak hrál život, pak to všecko smíchal,
za humny kvetly třešně, nějaký
kouř bylo vidět, jak se plazí krajem,
jak ubývá, jak řídne, na komíně
slavnostně vlála rudá sypkovina
a hřálo slunce,
že byl konec války.

*V tomto století, v tomto století,
Loreley čeká, namazaná térem,
otevřeli jsme okno do chladného úsvitu,
tma rozpouští se, člověk pátrá hloubkoměrem
v chvějivém zenitu.*

V tomto století,
taková je to historie, můj ty vezdejší světe,
Antonín Benda, švec, Čech z Volyně,
Antonín Benda, komunista, předseda MNV
v Horní Lhotě,
jedenkrát večer, 14. listopadu 1948,
šel sám ze šichty, z Vysoké, z rudného dolu,

nade vsí u Panského lesa, v trnkovém keři
čekali Dobeš Jindřich, Doležal Josef a Bajer Emil,
nechali ho přejít a pak vyrazili
(byla tma, vodnatý měsíc topil se v mraku)
a ubili ho klackem.

Joliot-Curie
dál v onom roce štěpil uranové jádro
a lidé v lesklých laboratořích
zkoumali plazmu umělého slunce
a polyvinilchloridy
a silon.

Padl na cestu, byl mrtev,
daleko ve vesmíru zpívala hvězda Ypsilon
svou nesmyslnou píseň o tom, že to tak muselo být,
a ve dvoraně s vysokými okny pták
lítal a lítal, otloukal si křídla,
křičel a skřípal jako ocelová
letící brzda.

*Můj synku,
nejmenší, drahý, zelená větev
do okna kývá, v pokoji voní knížky a čaj,
Antonín Benda má hrob v Lašovicích,
jediná, žlutá, ohořelá svíce
našikmo trčí z trávy, to je vše,
a zápis do paměti lidské, do kamení země,*

hřebíkem do kamení české země,
že byl, že žil
Antonín Benda, domkář a švec,
jakých je na světě tolik, co hvězd se vesmírem lije,
zůstal po něm pár bot a svatební fotografie
a tento svět a nesmrtelná
lidská
historie.

*Po štíhlém mostě jede štíhlý vlak,
kmitají skvrny, žlutý autolak,
čerstvá vůně šatů, brýle s tenkým sklíčkem,
rozkrojený chleba, koňak, rybky s klíčkem,
zakousnuté zuby, život jako proud,
v němž se všechny rmuty musí rozplynout,
rozpustit jak saze, stárnem, do vody
padá smutné smetí, třísky náhody,
přátelé se smějí, bílý fráter z cely
Solus eris hrozí, voskový je celý,
tolik přešlo hrozeb, samota a strach,
neuvázli jsme jak kočár v závorách,
prší fotony a roste mladá tráva,
střepy smrti z křídel svět si vyzobává,
nevlajeme za ním jako stuha z věnce,
jako utopenec v hrnci existence,
můj synku, můj světe, šťastná hodino,
v které jsme přišli do prostoru této galaxie,
abychom*

*Žili,
aby nás bylo tolik, co hvězd
se vesmírem lije.*

Tento muž leží při cestě v blátě, vrátil se z války a
je mrtev
a není v tom ani děsivé gesto ani klidné
ani spěch v horečkách ani smutek ani náhoda,
a je v tom
(měsíc plyne, země voní, nepohne se list)
a je v tom
třídní nenávist.

SENTIMENTÁLNÍ VARIANTA

Tento stárnoucí muž uléhá na lavici a do rána
zemře...

Tento muž leží při cestě v blátě a je mrtev...

Tento si sáhl pod peřinu, našel tam
své vlastní tělo modré studené...

A ona

(ano, ta, ta malá tmavá žena,

divoké oči má

a o skříň velkou temnou opírá se zády)

mi povídá:

–Ty,

neplač, vždyť my se sejdeme

u-pá-na-bo-ha zas...

Ale ne, ale ne,

nesejdeme,

se světa sejdeme, ale se nesejdeme,

už ne.

Já jsem smrtelný člověk

a smrtelná je duše má,

i ta má kůže léta nošená,

hle tento starodávný vzduch, to světlo a ta tma,

a já v tom lovím rukama,

jak v bazénu bych nahmatával

ryby.

Jsou tam
střepy grálů, rakve králů,
kytky z pavilónů, zbytky Babylónů,
je tam jeden
prstýnek zlacený,
kdy asi
kým asi
ztracený,

jak jsem ho bral, prach z něho na zem napadal,
prastarý, smutný, taktokončí, prach.
A že byl večer, vzduch že sladce sténal,
ten prach se náhle zprudka zazelenal –

a ona
mi povídá:
– Prašivé jaro se blí-ží...!
A opravdu se cosi blížilo,
nějaké chlístání a šumot v hlíně, lepkavá
a lesklá levitace,
maškarní průvod lodyh, skvrn a par a chloupků,
Velká Vegetace,
a opravdu nám cosi k patám šplíchalo
a všechno ostatní s tím prachem prchalo
a nikdo se ten večer neubráníl.

– Prašivé jaro se blíží! – (tím svým hlasem
zoufalým,
jenž pravil, že je život bez konce,
i kdyby člověk nechtěl).

Já jsem smrtelný člověk, smrtelná je duše má,
odřená, léta nošená.
– A co že by sis přál?
– A co já bych si přál? Aby tu po mně něco zbylo.
Až mě ponesou, aby se to za postelí přikrčilo,
oknem vyskočilo, zmizelo.
V zemi potom leželo.
Knoflík,
veršík,
sponka jediná,
co se na ni srdce zapíná.
Šesták na památku
do hlíny pozemské.
Aby to tam leželo k nerozpoznání od ryb,
od starých praporů,
kamenných růží,
jedna, aspoň jedna přec
po člověku
lidská věc.

A kdyby to snad někdo někdy vzal
a prsty si tím prachem umazal,
aby v něm ještě zahléd

přelud zelený
a křížek z písňe, co se na křídlovku hrává
a i ten lidský prach co při ní omokrává:

Darovalo
mi děvčátko
prstýnek zlacený...

NA SMRT JOSEFA VISSARIONOVIČE STALINA

V noci na 2. března
(...hvězdy
drkotají...)
nastalo u J. V. Stalina
(...,„což může zemřít Stalin?“...)
mozkové krváčení
do levé
hemisféry.

Nad Kremlem
drkotají
hvězdy.
– Mrazivá
je dneska noc...
– Ba mrazivá. Že pes by nevylez...
– Zůstanem doma. Zamkni. Hvězdy jsou
podivné. Jak se třesou! Zamkni. Co to je?
Slyšíš ji? Skřípla. Země. V pantu. Někdo umírá.
Zamkni a stáhni roletu.

V noci na 2. března –
Těkavý stín je život, špatný herec,
jenž chvíli svou div prkna nezboří
a pak už kde nic tu nic...

mrzne
nad Kremlem,
mráz praská bičem do víech koutů
nočního města, dole v ulici
zablikla lampa v okně nad prádelnou,
zhasni
a stáhni roletu,
jsou divné hvězdy, někdo určitě
pracuje k smrti,
město je prázdné, vypráskané mrazem,
sedm profesorů
provádí terapeutická opatření,
Lukomskij,
Konovalov,
Mjasnikov,
Tarejev,
Filimonov,
Glazunov,
Tkačev,
zeď drží jako monolit,
muž ale
ztrácí dech
a mlčí,
neboť umírá.

Hvězdy se třesou.
Postel zaskřípla a verše z tragédie
stříkají vzhůru. V tepnách klesá tlak.

První
kolaps.
Monolit
praská,
vyvalila se
krev.

— — — — —
Mezitím v předpokojí a po chodbách
postává a přešlapuje
třicet herců, kteří ho hráli,
všichni ve věrných maskách a v uniformách
generalissima,
sto třicet dramatiků, kteří nahřátým inkoustem
popsali jeho tvář,
jeho gesto,
jeho činy a krok,
přešlapují jako přilepeni na chlupy koberců
(vzadu
Berijův stín),
básníci něžným šeptem čtou:
...ten úsměv stalinský, ten úsměv života,
což může zemřít Stalin,
a slyšel Stalin dívku
a pousmál se na ni, to
je
on,
celý
v svém

úsměvu
sta
lin
ském...
Přišly sochy, rozprostřela se plátna,
poslední vernisáž
na počest Majestátní Modly Modelu,
studenti nesou transparenty, průvod končí,
všichni do řady,
linou se písňě,
šustí úvodníky,
lesknou se bysty a duní jména měst jak na nádraží
před odjezdem půlnočního vlaku,
Stalingrad,
Stalinogorsk,
Sztálinváros,
Stalinabad,
Staliniri,
Stalino,
Stalinsk,
Stalinogród,
básníci Šeptají: pro moudrost stalinskou
na světě smrti není...
zatímco smrt
jde středem,
škube koberec
a nepomáhá
nic.

Muž
převalil se na lůžku
a vydal pot.
Neboť on
má svoje defilé:
Kirov,
Ordžonikidze,
Tuchačevskij,
Jakir,
Uborevič,
Jegorov,
Ejdeman,
Kork
(hvězdy
se třesou),
Postyšov,
Kossior,
Ejche,
Rudzutak,
Čubar,
Krylenko,
Unšlicht
(troubení jako
o parfórním honu),
Bubnov,
Lomov,
Kabakov,

Uchanov,
Krutov
(a slyšel Stalin dívenku
a pousmál se na ni),
Mamija Orachelašvili,
Micha Kachiani,
Salva Jeliava,
Levan Gogoberidze,
Soso Buačidze,
Lakoba,
Kartvelišvili
(druhý
kolaps),
Svanidze,
Vozněsenskij,
Kuzněcov
(vyvalila se
krev).

— — — — —

Uprostřed umírání
to jednu chvíli vypadalo, že muž jménem
Josef Džugašvili

se náhle posadí na lůžku,
bledý a v bílé košili,
vytřeští oči, vykřikne:
Ať žije Stalin! ...neboť Stalin, to
už bylo cosi mimo něho, cosi nepodobného
člověku s jednou šedou hlavou, se srdcem

teď nadranc,
neboť Stalin, to
je pomník bronzový a harfa nápisu a historický
pojem,

tak nepodobný této ležící
figuře starce se svraskalou kůží
a s dechem jako uhoněný kůň,
který se za chvilinku vzepne,
převalí a zmizí v trávě...
Ne.

Bylo už pozdě: ztráta vědomí,
zraku a řeči atakdál,
jak už to bývá, když se hra
nachýlí k aktšlusu a je z ní hrnec, převržený
na schodech do sklepa. Už jenom rachocení,
údery o hranatý kámen, tma
a onen obligátní film, jenž patří k smrti,
režírovaný ženskou jakousi
s pitomým jménem Paměť,
která je drzá, projde tapetou,
odstrčí generály, dívá se a dívá,
pak zmáčkne knoflík, spustí projektor
a už to letí, hvězdy, kasárna,
solvyčegodské bláto, Lenin v Tammerforsu,
Caricyn, Kronšadt, rakev s Kirovem,
těkavý život, balón v stratosféře, stín,
jenž chvíli svou, stín, arytmie, hvězdy,
Stalin je věčný, Uborevič, Jakir, převržené

železné hrnce, dírka na prsou,
Stalin je věčný, pozdě, věčný, tma
do levé hemisféry...
... přičemž nejhorší
je to, že nejde o trhavý přelet
zšílené fantazie,
však o skutečnost, skutečnou jak hřebík,
jako nehet zarostlý,
že nejde o film, ale o život člověka jménem
Džugašvili-Stalin.

A tedy muž
je mrtev.
Pátého března, večer,
táhne na desátou.
A náhle začalo být všechno zbytečné.
Sedm profesorů skládá injekční stříkačky, malíř
vzal portrét za límec a oklikou jde domů.
Hodiny tlučou. Za paterou zdí
tam leží natažený mrtvý člověk,
co teď?

Ted'
země se točí. Hvězdy září
docela klidně. Hodiny jdou dál.
A lidé otevřeli okna
a viděli, že svět je, jaký byl,
čekali, nic, je ticho...

– Odemkni.
Je tady dusno. Co se děje?
– Nic.
Země se točí. Tamhle nad prádelnou
zablikla lampa.
– Vyhrň roletu.
Jako by někde zatloukali rakev.
– Blázníš? Pojď,
půjdem se projít. Slyšíš? Skřípla. Země. V pantu.
A je dokořán.
– Pojď...

— — — — —
Při probírce dokumentů
historik
narazí jednou na protokol ze 3. října roku 33
o tom, jak J. V. Stalin blahopřál
posádce stratostatu ke splnění úkolu.
A představí si (dokáže-li to)
ten hliníkový balón a ten strmý start
těžkého pozemského tělesa
kolmo a vzhůru.
Při probírce dokumentů historik
narazí jednou na Jakirův dopis:
„...jsem každým slovem poctivý a zemřu
s bezmeznou vírou ve vítězství komunismu.“
A pod tím najde:
„Lump a prostitut.“ A podepsáno:
„Stalin“.

A představí si (dokáže-li to)
červnovou onu Jakirovu noc a celou šňůru nocí
jak díry
po lijácích
salv.
Pak půjde ke kremelské zdi a spatří zástup
tragický,
pohřební bubny,
pouť
za jedním těžkým tělem v těžké rakvi,
tmu,
pád těla kolmo dolů,
zoufalství,
nářek miliónů
– a poté onen nemilosrdný
škrt přes nářek a škrábanec
do bronzu sochy: ne,
nebyl,
jak zdál se...
a zmatek miliónů,
děs,
procitnutí z můry,
urputný trysk myšlenek,
vzteky, naděje
a víru bezmeznou
v plebejskou kůži
komunismu...
Postojí, popřemýšlí, půjde psát

dějiny století: Ten muž
nicméně do nich patří –
napíše
(a
nepomluví nás?)

Muž prozatím
je v neprůstřelné rakvi nesen do mauzolea
jak navěky. Je mráz
a co se stane,
to se teprv musí všechno stát.

(Listopad – prosinec 1961)

DVA

Sešli se
dva
(a nevím přesně jména: mohl by to být
snad David Garrick a
Vznešené Lordstvo ze Shrewsbury, mohl to být též
ředitel Ondřej Červíček a snad
okresní hejtman z Pelhřimova, anebo
jiný muž
s jiným...
na tom nezáleží).

Dva;
první
byl možná JUDr. nebo byl
komerční odborník
a možná poslanec
za stranu vládní koalice,
měl úřad, peníze a uniformu.
Druhý
byl od divadla. Sešli se,
jako se scházívá nůž s chlebem, lidská kůže
s vidlemi v seně –
(náhodou?)

A první pravil:

– Milý příteli,
jsem žalovánobohu tvrdě zaneprázdněn, přesto rád
utrácím sem tam čásek na hovor,
volný a širý hovor, ano, umění,
filosofie, krásno, džungle jeho smyslu, oba jsme
tak trochu bohémové, nalejte si.
Jak je ten život šedý...
nuže mluvte!

A druhý pravil:

– Vážený,
jde víceméně... o peníze. Baže trapná věc
Však veliké a vážné podniky (jak praví klasik)
dopadnou směšně, hapruje-li to
s účetní kalkulací. Gesto vznešené
se změnil na pitomou perzifláž,
když mrzne v sále. Ostatně
závislost v punktu otopu je z nejsnáž
řešitelných.

Jsou
i horší... Dejte přes prsty
dvěma třem podřízeným oficiálům a my pak
budem hrát
jak čerti...

A první pravil:

– Milý příteli,
jak dojemné! Tři fůry koxu za tu křivdu!

Miluju ten váš svět. Ta prkna slávy! Budte klidný,
dostanou přes prsty!
Blbouni nešikovní... Vidíte, s uměním
se musí jemně. S něhou. Porculán...! Je umění
jak ženská. Nedopochopíš
hloubku a smysl, alchymii vůní,
kdy? jak? a kde se dotkneme
bradavek tajemství, tak aby celé tělo, zvíře magické,
vydalo mastnou rosu vášně
a dalo se nám
dokořán?

A druhý pravil:

– Vážený,
vše je to víceméně... prosté. Baže trapná věc.
Nikdo by neřek, co tu nadělá
pár tisícovek subvence. A klid,
klid k práci, božemůj, a toť se ví, že i
klid – pardon – k životu. Tak už to chodí,
jsme prostí lidé, kvartýr, rodina,
věčně to stěhování, taky stárnem, paměť
je s prominutím v kýblu, vyrážky
ze špatných mastixů, a dluhy... Já si naleju.
A to s tou rosou – račte dovolit –
kdepak. Spíš něco jako kámen,
když dovolíte: vezmeš ho, je těžký,
položíš na forbínu – sedí. Ono zhruba
jde o to: tělem učiniti pravdu.

A heknout hrůzou, když se vraždí. Tichounko
být při milování. A když je smutný kus,
solit ho malým smíchem. Naopak
velikou směšnost, řekněme tu s Falstaffem,
dokázat tak, že divák najednou si sáhne na jazyk,
vyndá to, kouká: pepř... A tohleto
když podaří se, pak je štěstí hrát.

A první pravidl:

– Neexistuje!

Pravda... was heißt? Je všechno zároveň
i lež i pravda – záleží
na zorném úhlu, přátelíčku. Podle potřeby
a taktiky
a konstelace
magnetických polí politiky.

Vy

neračte strkat nos. Až pocad'!

Sunt certi fines... zkrátka neblbněte.

A nechme toho. Prosit! Ať žijou

nylonky múz! A barva ryšavá

alonží! Pudr! Wiener Blut!

Na tomhle pojebaném světě

gilotin,

sejfů,

všivé diplomacie

a strachu

z existence,

ze všeho!

A druhý pravil:

– Zajisté.

Řečeno vtipně. Řízně. S emfází

bezmála makbethovskou. Vážený,

leč v punktu pravdy... je mi líto.

Dovolil bych si trvat na svém. Zvyk je zvyk.

A nedáte-li jinak – neodmítnu koncesi

na holičství

či na hostinskou živnost... Konečně

i tak by se to dalo dožít. Kstáru, vážený,

už se to stejně všechno plete: život, umění...

už je to srostlé.

Ani už nejde o ten aplaus, spíš

mít čisto v lebce, na srdci...

Nylonky múz... vždyť, vážený,

já taky žiju rád, jak vrabec v březnu, taky

rád líhám s ženskou atakdale, život, barvy, krev,

však řeknu vám,

sranda to není. Čili jak jsem řek,

dovolil bych si trvat. Divadlo, já uznávám,

má funkci takéž zábavnou. Však především jsme

tělo pravdy. A svým způsobem

i v alonži lze někdy

pootočit svět.

A první pravil:

– Hovno! Svět
se točí bez nás. Neberte to vážně.
Jste, přítelíčku, idiot,
však dojemný. Tři fůry koksu za tu marnost!

At' žijou

kejklíři! jarmarečníci! a mistři iluzí!
A ať nám nohy z rakve čouhají! Prosit! Dobrou noc.
Popřemýšlejte o tom. Dám jim přes prsty.
Jen dál, jen strakatěji, milý příteli!
A více humoru! Jen dál!
Plivněte na smrt: po vás něco zbude. Dílo.
Nesmrtelnost.

Já,
já vám závidím!
Dopijte si to. Dobrou noc.

A zmizel, prásknuv dveřmi. Druhý pravil:
– Děkuji. –
A zůstal tam, u stolu, přemýšleje,
jak tomu rozumět.
Z jakýchsi důvodů
upadl potom v nemilost. Šlo to s ním zkrátka dolů.
Posléze
zastřelil se
ranou do břicha
z lovecké pušky.
Jeho žena
skočila s děckem

ze čtvrtého patra.
Jeho dílo
se nedochovalo,
vždyť z divadla
co zůstává? Jen pověst, špatné fotografie
a obraz v paměti
a ani ten
ne dlouho.
Takže nakonec
nezbylo po něm
nic.

ORFEUS

*Dnes odpoledne,
den jak ze skla,
dva
(tak mladí, že i tráva dubnová
schne nejistotou, zda už nešedivl)
jdou spolu k řece, pod Kampu,
k půjčovně loděk. Den jak ze skla. Odevzdali tam
občanskou legitimaci.
Spíš bedýnka než loď... A on
vážným a nešikovným pohybem
ponořil vesla, ona
týmž pohybem si stáhla sukni přes kolena,
řeka je kalná, voní tér a jaro,
světy se dotýkají v tanci kruhovém a lidský život
se nedá pootočit ani o číslo
k počátku svému.
Ten den, pod stejným nebem, v téže vteřině*

Orfeus
kráčí
pro svou sladkou choť.
Celá Thrákie povybíhala před vrata a hledí
k jihozápadu. Večerníky aténské
kol jeho tváře ženou rudý špalír verzál.
Co opět překrásného vykoná

syn Oiagrův –?

Šel, slunce hrálo, dokouřil
poslední cigaretu, složil noviny,
šel, sám, a zdálo se mu, že nic nemůže
být obyčejnějšího, prach, dvě boty, loňská tráva,
den jako ze skla, muž a cesta, jež má účel,
ani lok romantiky, žádný hazard, žádné publikum,
nikdo nic neví, muž jde pro svou choť,
uzme ji smrti, co je prostšího,
než všemohoucí síla lásky? Šel
a všechno bylo v pořádku, sluj Taenarská
i němý černý eskalátor, pach, tma Erebu,
podsvětní prohlubeň a vlny Léthé, šumot,
pleskání podivné a důlky rybích očí, všechno
jak má být,
jak je to v písničkách. Když nakonec
pominul temný bengál, kejkle bohů, jarmark
mytologický,
zbylo jen trochu zakouřené prostranství a dlouhý
tunel s naprasklými kachly na stěnách jak chodba
metra při bombardování.
V šedém zástupu
tam stála Eurydika,
opřena o zeď; nevypadala,
jako když čeká.

Rozpoznáv ji

k ní přistoupil.
A s gestem náhle jaksi váhavým
ji vyzývá: Ó pojd',
je mezi životem a smrtí,
jak se zdá,
přece jen cosi překročitelného.
(A sám se diví, jak to vyšlo nejistě, ta řeč...)
Však ona nevypadala,
že poznává ho. Teprv po chvíli
jí vzadu v očích přeletěl
stín křídel.

*Ponořil vesla, škrábl o kámen
a plují. Nic se neděje,
bedýnka kolíbá se,
světy, přilepené k sobě
lhostejně krouží čirou nesmírností.*

Až sem to bylo krásné. Teď
tam oba už jen stojí,
nevědí co dál: on jí přec nebude
líčit své literární úspěchy, jak zkrotil
pentametrem kance
(a jiné propagační materiály), a ona mu přec
nebude
vyprávět, kolik je vln Acherontu
a jaké je to, jen tak stát a dívat se,
nečekat, nepoznávat, nemít zájem,

být zkrátka holá věčnost.
Stojí tam,
Orfeus, Eurydika, hrdinové budoucí
oper a filmů, postavy
z příštího monstrózního šlágru o tom, kterak zvítězí
láska i nad smrtí, stačí jen jítí vpřed
a neotáčet se.
On hledí na ni,
ona na něho
a ruce mají svěšené
a nelze nic a nejde to
sem ani tam,
dva cizí lidé, náhle netrpěliví,
kdy už to skončí.
Nahoře
je slyšet rachot, známé dunění,
jak při bombardování.
Orfeus
nejednou přešlápl, snad že ho záblo z vlhka,
nebo se rozpomněl, že v kapse svrchníku
má možná ještě cigarety;
vtom
ona se trochu naklání,
nazpátek, nazad,
a už začíná
maličko mizet.
Pluje, ztrácí se,
jako by měla kolečkové brusle,

či jako by si hrála na katafalk
v krematoriu.

Pak už nebyla.
Jen mlha tiše táhla průvanem,
odněkud zdůli začal hořce vonět
léthejský mák
a pěvec lásky Orfeus
utíkal vzhůru, k hořenímu světu, zmaten,
zastříkaný blátem,
neboť byl živ.

—
*A když pak doplulí
(nejistou, směšnou, kymácivou plavbou)
naproti k hrázi, kde je trocha křoví
a skoro k hladině tam dosahá
drobounce opeřená větev vrby smuteční,
on zvedl se a s odvahou,
s jakou by taktéž mohl klidně jít až k břehům Kokytu,
se naklonil
a políbil ji. Bedýnka
se rozkymácela
a svět se točil čím dál rychleji
dopředu k svému nekonečnu.*

—
A tedy Orfeus (co ještě zbývá?) pohodil
svou dutou loutnu, pohodil
lístečky s rukopisem zbrusu nových distich,

je odpoledne, den jak ze skla, zamířil
k nejbližší hospodě a pikolík
uctivě skloněn poslouchá, co to tu plete onen pán
s urousanými manžetami kalhot
a zřejmě pod párou,
leč jinak džentlmen a jemný znalec destilátů:
„Kamaráde,
třas
tváří v tvář smrti,
polštář milenčin
zbrocený krví, pocákaný jedem, dýkou
rozpíchaný naveskrz
a potom prostřílený, mezi peřím vlasy spečené...
jak utěšená scénérie! Však
žít ze dne na den,
vyschlý,
bez milování
a sám,
a skládat
senilní seno veršů na stoh do čítanek...”

Posléze,
teď opravdu už namol, opřen o stěnu,
sedí a sedí, vpitý očima
do vlhké skvrny v koutě nad výčepem,
a opakuje si
jediné slovo:
„Nerozumím“, „Nerozumím“, „Nerozumím“,

tak usmířen, jako by našel pointu a řešení a
víceméně klid.

—
*Noc jako ze skla, dva
(o celou věčnost mladší nežli tráva dubnová)
jdou spolu po Kampě a potom u zdi on
ji k sobě tiskne, tiskne, šťasten, jak by netušil
neštěstí,
srázy,
tragédie lásky... Kdo by chtěl
teď přistoupit a kloubem, vzteky zbělelým,
mu na rameno poklepat a říci: Příteli,
jak známo, Lori
vdala se
za fízla;
trapné,
což?*

*Svět točí se a on ji líbá, v této chvíli nemaje, čemu
by nerozuměl.*

ROMEO A JULIE

(III, 5)

Hle jaká nevhodná historie, v hospodě
U dvou žiraf,
ve Veroně, kousek za viaduktem,
sesedli se k těžkému dialogu lásky, ne,
nebyl to slavík,
to tramvaj skřípla, sešli se naposledy, kufry
nechali v úschovně na nádraží, každý zvlášť,
ne, slavík to nebyl, tramvaj skřípla,
mezi dvěma vlaky
sešli se k těžkému dialogu lásky, on
odjíždí potom: Padova, Venezia, Zagreb, Budapest,
Kyjev, Sverdlovsk a dál, kde má
jakýsi jiný život,
ona odjíždí:
Ancona, Bari, Brindisi, Port Said, kde má
též kdesi cosi,
každý zvlášť,
a tak
už nikdy nemají se spatřit, ani mrtvi. Na rozdíl
od obrazů, jež dává umění a jež jsou tragické
a slavné, ach, a krásné.
A on jí říká (neboť není čas)
jenom to nezbytné: o kůži jejích řader,

že je jak mosaz lampy, k ránu rozpálená, o sněhu,
co napadal a přikryl rudé střevíčky, a o milování
šťastném a klidném, na divadle, v knížkách
a bezpochyby že
i v lidském žití.

A ona vypráví mu (neboť není čas)
sny, jména barev, životopis
zemřelé matky, jeden dlouhý příběh
o vzducholodi, kterou v dětství viděla
přeletět nad Jihlavou
či nad Těrekem,
bůhsámví. A o milování
šťastném a klidném, na obrazech, v kinu
a bezpochyby že
i v lidském žití.

Hodiny běží. Konec pak,
jak psáno, korunuje dílo...
I podají si ruce, odcházejí
každý zvlášť
do svého kupé, do své krypty, zhasnou,
zatáhnou dveře, spát,
spát, totiž: ležet, pozorovat strop,
poslouchat kola vlaku
a rachot
srdce.
Co,

co vyryt do tebe,
ó černé prkno v pavilónu lásky?

Hle jaká nevhodná historie,
ba taková, že mohla by se stát
i v jiných městech, v jiných staletích a on
může jet třeba jenom do Strašnic a ona
do Motola, stejně pak
to budou zeměpásky, které nepřejdem,
dokud si kstáru nezvyknem, jak vosy na cukr,
na hořké,
hořké milování...

MILENCI

Hle jaká banální historie: on
blíží se k jejímu domu, jde o holi, ztěžka, je stár.
Přijel z Brna, ze Stockholmu, co na tom,
podstatné je,
že onehdy v noci zaslechl šelestí smrt a k ránu pak
modralo nebe
a jeho vtom napadlo: ona,
ona přec žije, podivná věc,
žijem, schýlení k smrti, mladost, čas milování,
svědkové jich
zůstanou po nás jak boty, z kterých už odešly
nohy. A vtom
na zdi mu rozkvetl měděný obraz a nádherné,
úzkostné přání
ještě ji vidět.
Blíží se k jejímu domu, zvoní, uvnitř se
pohnulo cosi,
závora, kohoutek od plynu, srdce, kdopak to ví,
ona vychází, jde k brance, v ruce má klíč,
vlasy šedé a zažloutlé prsty.
Hle jaká banální historie, on se usmívá, ona
se usmívá, ne,
nikdo neříká Kde ses tu vzal a Drahý a To bylo let,
nekanou slzy, v růžích se neblýská nůž.
Dva, staří, k smrti nachýlení, lhostejno,

zda ona Greta Garbo a on šofér na taxíku,
on slavný dirigent a ona od pokladny –
co na tom.

A líbat se už nemohou,
už by to bylo směšné,
jdou jarní zahradou a on ji přitom vzal
zlehounka za zápěstí. Ucítil
suchou a tichou žilku, jak se cuká.
Jdou, šumí zahrada a on jí říká Pamatuješ to
a Pamatuješ to
a ona všechno pamatuje, všechno je to dávno a
změtené, jak jehly trčí z toho
roky a jména, nehty lidí, raketové špice,
zahrada šumí, květy kapou dolů,
něco tam puká, cáká lep a vůni,
zelené třásně lezou drze z mříží,
neboť je jaro.

A on jí vypráví, jak za onoho času
mívával kámen kalhotky a luna jako krajáč
bývala plná mlíka, stála na dlažkách
v hlubokém chladném sklepě, vzhůru dnem,
a lidi pili, pijou, budou pít,
dokavad nevystydne
krev lidská, šťáva bláznivá.
Ona se tiše usmívá,
ona to zná, tu směšnosladkou řeč,

jež prostě značí: Miluju tě.

Vtom on se začne chvít a řekne: Táhne to tu
ze všech stran

a naše duše bez košile jsou...
což bývalo dřív
předehrou k divokému padání,
tvář na tvář, kůže na kůži. Leč dnes
už by to bylo směšné. Rukou studenou
mu ona ústa přikryje a povídá mu: Tak,
a to je všechno, příteli. Ted ještě smrt
a takové ty povinnosti. To
už není zajímavé. Půjdem. Miluju tě.
Bylo to velikánské štěstí,
žít.

Drží se za ruce, jemu za chvíli odjíždí vlak,
mlčí, a co taky říkat, už nic,
není už nic, než prostory věků, temnoty, hořící
slunečné pláně

a takové ty povinnosti
a velikánské štěstí
žít.

Odcházíje ulicí vmotal se do cesty chlapci
na modrém skútru,
chlapec strhl řídítka, křičí: Bláznivý dědku!
a on

celý prosáklý tichounko hřejícím štěstím
jde naschvál jednou nohou po obrubníku
a druhou po dlažbě

a říká si:
Bláznivý dědku,
bláznivý,
bláznivý
dědku!

ŘÍDÍ JIŘÍ BRABEC
IVAN DIVIŠ
IVAN SKÁLA
JIŘÍ ŠOTOLA

JIŘÍ ŠOTOLA
HVĚZDA YPSILON

Obálka a vazba Václav Sivko. Grafická úprava
František Plaček. Vydala Mladá fronta,
nakladatelství ČSM, jako svou 2079. publikaci.
Praha 1964. Vydání 2. Odpovědný redaktor Ivan
Diviš.

Vytiskl Mír, novinářské závody, n. p., závod 2,
provoz 22, Praha 2, Legerova 22.
3,02 AA, 3,14 VA. 84 stran. D-08*40I06.
Náklad 2200 výtisků.
63/VIII-15.
23-058-64
13-10 Cena váz. výtisku Kčs 10,-